

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ UZUN TEZİ

“ÇALIKUŞU YAPITINDA KAÇIŞ İSTEĞİNİN İNCELEMESİ”

Kılavuz Öğretmen: Tülay Cenik Akfırat

Öğrencinin Adı: İrem

Öğrencinin Soyadı: Özbal

Numarası: D1129001

Ödevin Sözcük Sayısı: 3413

Araştırma Konusu: Reşat Nuri Güntekin’in “Çalıkuşu” adlı yapıtında odak figür Feride’nin sorunlardan kaçma isteğı yapıtta neden ve sonuçları ile nasıl işlenmiştir?

ÖZ (ABSTRACT)

IB programı A1 dersi kapsamında uzun tez olarak yazılan bu çalışmada Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu adlı romanında odak kadın karakter olan Feride üzerinden kaçış isteğinin nasıl işlendiğinin incelemesi yapılmıştır. Tezin giriş bölümünde Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı'ndaki kadın figürler ve Feride'nin bu kadın figürlerine göre durumu hakkında genel bilgiler verilmiştir. Gelişme bölümünde kaçış nedenleri aile yapısı, toplumsal yapı ve kişisel özellikleri bağlamında üçe ayrılarak incelenmiştir. Sonuç bölümünde konunun ana fikri ile değerlendirmeye yer verilmiştir. Bu tezin sonucunda, Feride'nin aslında ideal bir kadın figürü ile uyuşmadığı görülmüştür. Çünkü Feride kendi ayakları üzerinde duramaz ve hayatı başkaları tarafından şekillenir. Bundan dolayı Feride ideal bir kadın olmak için kaçır. Aslında Feride'nin kaçmayı hiç bırakmadığı en sonunda Kamran'a ve aşkına sığındığı da söylenebilir.

Sözcük Sayısı: 117

İÇİNDEKİLER :

1. GİRİŞ.....	4
2. ODAK FİGÜRÜN KAÇIŞININ NEDENLERİ.....	4
2.1. AİLE YAPISI.....	4
2.2. YAŞADIĞI TOPLUMSAL YAPI.....	7
2.3. KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ.....	9
3. SONUÇ.....	13
KAYNAKÇA.....	14

1-GİRİŞ

Cumhuriyet öncesi Türk edebiyatında, Cumhuriyet döneminin çağdaş ailesine geçiş süreci işlenir. Bu süreçte aydın yazarlar çağı yakalamanın yönünü Batı olarak belirlerken şekilsel boyutta kalan Batılılaşma çabalarını eleştirir, hatta kınarlar. Cumhuriyetin ilk yıllarında yazarların romanlarındaki karakterlerinin, söz konusu aşk olunca ihanete uğraması; çağdaşlaşma, söz konusu olan dönemde çok yaygın olan Batılılaşma ve aydınlanma sonucunda ortaya çıkan tutucu kişiler ile karşı mücadelesi; görev ve memuriyet olunca rüşvet ve ikiyüzlülük gibi durumlarla karşılaşması olağandır. Bunun nedeni ortaya çıkan toplumsal değişimlerin değerleri yıkıp geçmiş olmasıdır. Toplumla göre aile kurumu ve ahlak tehlikeydedir. Kahramanın var oluş nedeni de bunlarla mücadele etmektir. Bu kahramanlar genelde çok masum ve dürüsttürler. *“Dönemin yükselen değerlerinin bir sonucu olan idealizm hemen hemen tüm yazın türlerine nüfuz etmiştir. Dolayısıyla Reşat Nuri'nin roman kahramanları da son derece idealist kişilerdir.”*¹ Reşat Nuri'nin *Çalığışu* romanında da kendini bir ülkeye adayın idealize edilmiş namuslu genç kız imgesiyle karşılarız. *Çalığışu* romanında odak figür Feride okura, yaşadığı yaralayıcı olaylardan sonra kendi ayakları üzerinde durmaya ve hayatındaki zorluklar ile başa çıkmaya çalışan, öğretmenlik yapan, büyük bir aşk acısı çeken ve sürekli yeni başlangıçlar yapmak zorunda kalan, iyi kalpli, masum ve idealist bir kadın olarak sunulmuştur.

Örnek bir kadın modeli çizen odak figür hem toplumsal ve hem de bireysel nedenlerle bir kaçış içindedir. Roman, Feride'nin, yaşadığı zorluklar ve bu zorlukların getirdiği acılar ile savaşmasını, gerçekleşen her acı olay, ortaya çıkan her engel ve yaşadığı her kalp kırıklığı ile biraz daha büyüyüp olgunlaşmasını ve çocukluktan genç kızlığa ve ondan sonra da kadınlığa adım atmasını anlatmaktadır. Tabii ki yaşadığı aşk ile gelen aldatılmanın neden olduğu acı da bu süreçte önemli bir etkiye sahiptir. Hatta bu olgunlaşma safhasının, bu gerçeğin ortaya çıkması ile başladığı da söylenebilir. Feride bu olgunlaşma safhasını, Anadolu'nun değişik birçok kentinde, kasabasında, toplumun baskısı altında, zor koşullarda öğretmenlik yaparak gerçekleştirir. Bu yapıtta Feride yani diğer adı ile “Çalığışu” karşısına çıkan engellerden ve yaşadığı kayıplardan sonra bulunduğu yerden kaçır ve yeni bir başlangıç için yeni bir arayışa başlar. Bu kaçışları yaşarken aynı zamanda kendinden de kaçır fakat bunun farkında değildir.

2. ODAK FİGÜRÜN KAÇIŞININ NEDENLERİ

2.1. Aile Yapısı

---

¹ NEDİM GÜNEBAKAN, “Yazarın ruhu ve kahramanları”,10 şubat 2006

< http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=4867 >

Reşat Nuri Güntekin'in *Çalığışu* adlı yapıtında odak figür Feride'nin babası askerdir. Bu nedenle aslında İstanbullu olan aile uzun süre taşrada kalır. Üstelik Feride'nin annesi onunla ilgilenemeyecek kadar hastadır. Akralarından uzakta olan bu ailenin kızlarını yabancı insanlar tarafından büyütülür. Annesinin ölümü üzerine babası Feride'yi İstanbul'a gönderir. Feride büyükannesi ile yaşamaya başlar.

Feride'nin çevresinde her zaman onunla ilgilenen ve onu çok seven birileri olsa da çok küçük yaşta anne ve babasının ilgisizliği nedeniyle çevresine karşı tepkili bir çocuktur. "*Besbelli sıkı zamanlarda kendi kendimle, kendi fikirlerimle yalnız kalmak için gözlerimle dünya arasında, bu saçlardan bir perde koymaya çalışıyordum.*" (Güntekin, 2002: 10) Feride bütün tepkilerini ve asıl benliğini aşırı yaramazlıklarıyla ve söz dinlememesi ile saklamaya çalışır. Annesi hastalandığı zaman onunla ilgilenen ve ondan hiçbir zaman sevgisini esirgemeyen Fatma'ya bile onu çok sevdiği halde hırçınlık yapar.

" (...)başlarımız dışarıda kucak kucağa, yanak yanağa uyurmuşuz (...) durmadan huysuzluk ederek çarpınıp çırpınır, fırsat buldukça üzerimdeki elbiseleri atarak çırılçıplak sokağa kaçarımışım." (Güntekin, 2002: 12-13)

Feride annesinden ve babasından göremediği ilgiyi ve sevgiyi Fatma'da bulur; ancak Fatma evlenip gittiğinde büyük bir yıkım yaşar. Bu süreçte de babası yanında olmaz ve ona Fatma'yı unutturacak bir başkasını, yani Hüseyin'i eve getirir. Feride'nin küçükken arkadaşlık ettiği Hüseyin, talim sırasında attan düşen bir süvari neferidir. Hüseyin ve Feride arasında kurulan iyi iletişime rağmen Feride'nin ailesine duyduğu öfke bu ilişkide de kimi zaman gün yüzüne çıkar.

"Hüseyin delişmen bir adamdı. Beni çabucak sevmişti. Ben de umulmaz ve affedilmez bir vefasızlıkla onun sevgisine mukabele edivermişim. (...) ata biner gibi göğsüne oturarak parmağımın göz kapaklarını açardım." (Güntekin, 2002: 14)

Feride'nin küçük yaşlarda başlayan tepkisel yaramazlıkları okul yıllarında da devam eder. Feride'ye, romanın da adı olan *Çalığışu* ismini, büyükannesi öldükten sonra gönderildiği Fransız yatılı okulundaki bir öğretmeni bu yaramazlıklarından dolayı verir. "... *teneffüs sonuna kadar daldan dala atladığımı... daha neler kıracaktım...*" (Güntekin, 2002: 27) Bu olaydan sonra yapıtta Feride *Çalığışu* olarak anılır.

Feride'nin tüm bu yaramazlıkları da bir başka kaçış yolu olarak değerlendirilebilir. Feride kalbindeki acıyı, çoğu zaman başvurduğu yaramaz ve taşkın davranışları ile gizlemeye çalışır. Örneğin; babasının ölüm haberi geldiği zaman gayet soğukkanlı bir şekilde davranır, acısını yaramazlıkları ile gizler ve o acıdan kaçır. Bunu yaparken kendinden de kaçtığına farkında değildir aslında.

"Razı olmadım. İmtihanların çok yakın olduğunu söyledim. Mamefih imtihanların çok yakın olması beni o gün her zamankinden fazla alınganlık etmekten menetmedi. O kadar ki, akşam mütalaasında şiddetli bir ateş bastı (...) Ertesi sabah uyandığında her zamanki Çalığışu idim." (Güntekin, 2002: 32)

Feride genç bir kız olduğunda ise duygularını paylaşabileceği bir arkadaş edinebilmenin güvenliğini yaşar. Müjgan, Feride'nin teyzesinin Feride'den üç yaş büyük kızıdır ve Feride onunla olmaktan çok mutludur. Feride figürünü belirginleştirmek amacıyla onun tam tersi ağır başlı ne istediğini bilen sıcak bir aile ortamında yetişen ve kararlı bir figür olarak betimlenen Müjgan, hem romanın başında hem de en sonunda da Kamran ve Feride'yi bir araya getiren kişidir. Kısacası, iki sevgilinin bir araya gelmesini iyi yürekli teyze kızı Müjgan sağlamıştır. Böylelikle yazar, ailenin bireyin yaşamındaki yapıcı yönünü ise Müjgan aracılığıyla yansıtır. Bu dönemde Feride'nin kaçıışı teyzesinin oğlu Kamuran'a duyduğu aşkla yeni bir boyut kazanır. Duygularını gizlemeye alışkın olan Feride en yakın arkadaşı Müjgan'la dahi Kamran'a karşı olan aşkı hakkında konuşmak istemez ve Müjgan konuyu açtığında ondan da kaçır.

Kamran Feride'yi büyük bir aşkla sever; ama Feride önceleri bu durumun farkında değildir, ona inanmaz ve her zamanki dalgacı tavrıyla onunla alay eder. Feride, Kamran'ın duygularını öğrendikten sonra kendisinin de benzer duygulara sahip olduğunu fark eder. Buna rağmen Kamuran'ın onunla yalnız kalma, yakınlaşma ve konuşma çabalarını görmezden gelerek kaçmak ister. Aslında Kamuran'dan değil öncesinde olduğu gibi gerçeklerden kaçmaktadır. Çünkü daha önceki zamanlarda gerçekler ona yalnızca acı vermiştir. Sevdiği insanlar onu bir şekilde bırakıp gitmiştir. En sonunda Kamran, Feride'yi salıncakta zorla kısıtırıp, onun kaçamamasını sağladıktan sonra ona evlenme teklifi eder. *“Benimle evlenmeye razı olduğunu ağzından işitmeden seni bırakmam, beraber düşünüp ölünceye kadar.”* (Güntekin, 2002: 102) Feride ne yaparsa yapsın Kamran'dan ve ona karşı olan duygularından asla kaçamayacaktır. Romanın en sonunda da Feride, başkalarının türlü oyunlarıyla Kamuran'a geri dönmek zorunda kalır.

Feride'nin kaçmasına sebep olan tek şey sorunlar değil elbette. Feride utandığı zaman da kaçma ihtiyacı hisseder. Bu nedenle, birdenbire büyümüş olmak -en azından Feride için bu “birdenbire” olur- ve değişmek Feride'yi utandırır. Bu da kaçmasına neden olur. Ayrıca, hakkında dalga geçtiği ve başlarına gelen insanları küçümsediği bu “nişanlanma” durumu kendisinin başında geldiği zaman da utanır. Tabii ki Feride utandığı veya çekindiği zamanlarda olduğu gibi nişandan da kaçmaya çalışır çünkü ilgi odağı olmayı istemez.

“Dünyada en acıdığım, alay ettiğim insanlar nişanlı kızlardı. Ben onlardan biri oldum. Kimse bana nişanlı demesin. Yerin dibine geçiyorum, korkuyorum, ben daha çocuğum.(...) Kimse bana nişanlı muamelesi etmesin şimdi.” (Güntekin, 2002: 111)

Nişanın getirdiği streste Feride'nin içinde bir kaçma isteği oluşturur.

“Nişanlılığımın ilk haftaları herkesten kaçmakla geçti. (...) ürkmüş bir at gibi patır patır kaçıyordum (...).” (Güntekin, 2002: 107)

Teyzesi nişandan önce Feride'yi değiştirmeye çalışır. Feride çekinir, utanır ve küçük görüldüğünü düşünür. Bunu da bir sorun olarak gören Feride, sorun gördüğü ve bir değişimin söz konusu olduğu

zaman yaptığı gibi yine kaçır. “*Fakat, ne bileyim, teyzemin beni kıymetli oğlu için biraz küçük gördüğü kokusunu seziyordum.*” (Güntekin, 2002: 110) “*İmkani yok bunun teyze, diyerek dörtlüğe aşağı kaçtım.*” (Güntekin, 2002: 110). Feride bu çelişkileri yaşarken tanımadığı bir kadının Kamran hakkında söylediği asılsız sözlere inanmayı seçer ve kendine kaçması için gerekli olan nedeni bulur. Aile kurmak onu ürküttüğü ve mutlu olabileceğine dair inancı olmadığı için sorgusuz sualsiz Kamran’ın hayatından çıkar.

2.2. Yaşadığı Toplumsal Yapı

Çalığışu adlı yapıtta yazar, kişilerin duygusal yaşamlarını ülke gerçeklerinden soyutlanmadan vermiştir ve toplumsal sorunları eleştirmiştir. *Çalığışu*'nda, ideal bir kişiliğe varma aşamasındaki Feride’yi köy, kasaba, küçük kent yaşamı kısacası Anadolu içinde görürüz. Romandan bu tip yerlere örnek olarak Zeyniler, B... , Ç... verilebilir. Romanda geri planda olmak koşuluyla Anadolu'nun sosyal gerçekleri yansıtılmıştır.

Yapıtta kaynaklık eden dönemin koşulları içinde genç kızların belli kurallar içine hapsedildiği belirtilmiştir. Genç kızların özgür olmadığı hatta rahat davranan kızlara iyi gözle bakılmadığı vurgulanır. Yabancı okullarda yetişmiş kızların olumsuzlandığı, fena insan olarak algılandığı görülür. Reşat Nuri Güntekin ise yarattığı Feride figürü ile genç bir kızın eğitilmiş, neşeli ve özgür ruhlu olmasının kötü bir şey olmadığını bu tip kızların kendilerine en ağırbaşlı kızlardan bile daha iyi sahip çıkacaklarını halka göstermek istemiştir. “*Çalığışu*'nda Feride ile çizilen kadın tipi, o güne kadar Türk romanında işlene gelen tiplere aşarak daha canlı, daha mücadeleci bir tip olarak belirir.”²

Reşat Nuri'nin çoğu romanında öğretmen, memur, subay, işçi, asker, esnaf, kadın ve erkek olan ülkemizin insanları buldukları çevre ve tarih koşulları içinde anlatılır. *Çalığışu*'nda da Feride sürekli öğretmenlerle, memurlarla ve askerler ile tanışır. Anadolu'nun geri kalmışlığına rağmen durmadan çalışan, yeni kurulmuş olan ülkenin yenileşme hareketini destekleyerek güçlükler ve engellere karşı savaşıyor ve birbirlerinden farklı olan ideal kişiler (öğretmen, asker vb.) romanı oluşturan başlıca tiplerdendir. Yazar, toplumsal sorunları, doğru yolu gösteren idealize edilmiş karakterler ile ortaya koyar.

*“Toplumun eğitimle kalkınacağına inanan yazar, idealist öğretmen tipleri çizerek Millî Edebiyat'ın düsturlarından olan "mektepten memlekete" ülküsüne katkı sağlar. Mesleğinden dolayı daha çok, eğitim sorunlarına eğilir. Çalığışu, Yeşil Gece, Acımak ve Kan Davası gibi romanlarının kahramanları öğretmendir.”*³

² <http://www.muhteva.com/resat-nuri-guntekin-eserleri-sanati-sanat-anlayisi-t5171.html>

³ <http://www.delinetciler.net/forum/edebiyat-kosesi/155699-resat-nuri-guntekinin-edebi-kisiligi-ve-eserleri.html>

O dönemde eski ve yeni, Doğu ve Batı, kent ve köy arasında yaşanan çatışmalar da arka planda yansıtılmıştır. Örneğin, Zeyniler köyünde Hatice Hanım, öğretmenlik mesleği için yeterliliğe sahip değildir. Bunun nedeni olarak çocukları dövmesi, ders esnasında yere oturtması, okumaları yüksek sesle yaptırması ve yaşı büyük kızların okumalarına karşı çıkması verilebilir. Buna karşın yeni sistem ile öğrenim görmüş olan Feride özel hayatındaki kaçışlarının aksine burada güçlü ve kararludur. Kaçmak yerine savaşmayı seçen Feride, Hatice Hanım'ın eski yöntemlerini değiştirir. Çocukları yerden ziyade düzgün sıralara oturtur, sessizce çalışmayı öğretir, yaşı büyük kızları okutmaya da kabul eder ve yaşama sevinci aşılamaaya çalışır. *“Kendisi de bir eğitimci olan yazar, bilinçli olarak Feride’yi öğretmen kimliğine büründürür ve “eğitim-öğretim” konusunu da pek çok yönüyle dikkatlere sunar. Romanda geleneksel eğitim-öğretim anlayışıyla yeni eğitim-öğretim yöntemleri arasında çatışma yaşanır.”*⁴ Feride'nin Zeyniler 'de Hatice Hanım'ın kurduğu sistemi değiştirmesi yazarın yeniden yana tavrını pekiştirir. *“Hatice Hanım'ın çehresinden memnun olmadığı anlaşılıyordu fakat bana karşı koymaya cesaret edemiyor, ne dersem yapıyordu.”* (Güntekin, 2002: 226)

Yazar, yapıttın geçtiği dönemin bürokrasisini de eleştirmiştir. Devlet kurumlarında çalışan insanların vurdumduymazlığına dikkat çekerek ülkenin içinde bulunduğu gerçekliği yansıtır. Bu gerçeklik herkesin sadece kendi rahatını düşündüğüdür. Dolayısıyla işler aksamaktadır. Feride, öğretmenlik yetkisi için Maarif Nezareti'ne gider. Kimse orada onunla ilgilenmez ve yardım istediğinde ters cevaplar alır ve orada çalışan memurlar tarafından eleştirilir. *“İnsan, nasıl çıldırmaz? İstida ile şahadetname arasındaki farktan haberleri yoktur. Sonra muallimlik isterler; daha sonra da maaş az, yer uzak diye kafa tutarlar.”* (Güntekin, 2002: 162) Yazarın, satır aralarında dönemin siyasi yapısına yönelik yaptığı eleştirilerin konulardan bir diğeri de öğretmen maaşının yetersizliğidir. Feride, Anadolu'da öğretmenlik yaptığı dönemde annesinden kalan değerli eşyaları satarak geçinmeye çalışmış, bu para bitince de aç kalmış; ama direnmekten vaz geçmemiştir. *“Ben, muallimliği açlıktan ölmek için kabul etmişim. (...) Bu meslek, bir gün açlıktan öldürebilir.”* (Güntekin, 2002: 315)

Yazar, dönemin toplumsal yapısını yapıttına yansıtırken Feride'nin direnişini ve gücünü yansıtmak ister; ancak yine de kadının erkeğin himayesi altında olduğu gerçeği vurgulanır. Feride de yapıtta, o dönemde geleneksel değerlerin dışında yaşamaya çalışan bir kadın olarak oluşturulmuş bir karakterdir fakat koşullar Feride'nin bu hayali için daha uygun değildir. Zaten Kamran'ın onu aldattığını öğrendikten sonra herkesi ve her şeyi bırakan Feride'nin, yaşadığı bütün zorluklardan ve üstesinden gelmeyi başardığı bütün engellerden sonra kendi ayakları üzerinde durmayı başarabildikten sonra Kamran'a dönmesi de bunun bir kanıtı olarak gösterilebilir. Bunun sonucu olarak da Feride, tüm engel

---

⁴ Reşat Nuri Güntekin ve Çalığışu Romanının İncelenmesi

< <http://yusufmirza.blogcu.com/resat-nuri-guntekin-ve-calikusu-romaninin-incelenmesi/4418898>>

olma çabalarına rağmen ataerkil sistemin temel kalesi olan evlilik kurumu içinde klasik kadın rolüne uyum sağlamıştır. Kadının erkeğe boyun eğmesin başka bir örneği ise Feride’yi çıkan dedikodulardan onu korumak isteyen, yaşlı bir doktor olan Hayrullah Bey’in zorlamaları nedeniyle Feride’nin onunla evlenmesidir. . “*Hülasa, Feridecik, senin ne benimle yaşamana ne kendi kendine yaşamana imkan var. Haksız şüpheler hayatını zehirleyecek, bu melun leke, nereye gidersen git seni takip edecek.(...) seni şeriatlarına uyacak bir sıfatla evimde alıkoyacağım(...)*” (Güntekin, 2002: 476-477)

Feride mesleği ve ülkesi söz konusu olduğunda idealize edilen güçlü bir figür olarak karşımız çıkar. Yapıtta konu olan toplumsal düzendeki gerici zihniyetle mücadele eder; ancak direnişi bir noktada tıkanır. Bu defa kendi iradesi dışında bir kaçışla erkek egemen toplumda bir erkeğe evlilik ilişkisi içinde sığınmak olur.

2.3. Kişisel Özellikleri

Yapıtta, Feride’nin kaçış nedenlerinden bir diğeri de kişisel özellikleridir. Yazar, kahramanının kişilik özelliklerini yapıta konu olan toplumsal yapıdan ve odak figürün aile yapısından bağımsız ele almaz. Tüm nedenler birbirlerini bütünler şekilde ele alınmıştır. Yazarın temel aldığı dinamiklere bağlı olarak kimliği şekillenen Feride’nin en temel kaçışı ise kendisindedir. Yazar, bu kaçışı Feride’nin aşk ilişkisi ile somutlar.

Feride yaşadıklarına paralel duygularını gizleyen bir figür olarak betimlenir. Hissettiklerini tam olarak yaşamayan Feride, içine attığı her duygunun onu tükettiğini bilse de duygularını saklamaya devam eder.

“İtiraf etmeliyim ki bu sözleri yalnız dudaklarım söylüyordu. Yoksa içimden bu dakika da büsbütün başka türlü konuşuyordum ” (Güntekin, 2002: 126)

Nefret, acı, kızgınlık ve mutluluk gibi her duygu Feride’nin içinde büyük fırtınalar neden olur, gitgide onu tüketir; ama Çalığışu sert maskesini asla yüzünden düşürmez, düşüremez. Sadece git gide büyüyen taşkınlıkları ile ortalığı karıştırır. Nasıl davranması gerektiğini bilmediği için her şeyi huysuzluğa ve umursamazlığa vurur; oysa içinde çok başka bir Feride yatmaktadır. “*İnsan gibi sevmeyi, sevdiğimi güzel güzel okşamayı öğrenmemiştim. Sevdiğim insanın üstüne bir canavar yavrusu gibi atılır, kulaklarını ısırır, yüzünü tırmalar, tartaklaya tartaklaya şaşkına çevirirdim.*” (Güntekin, 2002: 20)

Feride’nin onca yıl Kamran’dan ayrı kalmasının nedeni daha fazla sevilme istemesi, nasıl seveceğini ve kendisini nasıl sevdireceğini bilmemesidir. Bunu kendine de itiraf eder. Sevgisini göstermeyi sadece Fatma’dan ve Hüseyin’den gördüğü yollar ile bilir. “*Biz de Hüseyin ile günde en aşağı beş nöbet kavga ederdik. (...)*”(Güntekin, 2002: 15)

Bu durumunun nedeni olarak da anne babasız büyümüş olması gösterilebilir. Bunun kanıtı olarak da Feride'nin çocukluk hatıralarını anlatırken hep Fatma'dan ve Hüseyin'den bahsetmesinin ayıp olup olmadığını sorması verilebilir. Feride anne babasızlığın verdiği acıyla bir yönünün eksik kaldığına inanır. Bu eksiklik onda tamiri imkânsız yaralar açmıştır. Anne sözcüğünü duymak, başkalarının annelerini görmek dahi ona acı verir.

“Münise, ben seni asıl kimsesizliğin, yapayalnızlığın için sevmiş, sana daima acımıştım. Mamañih, bu dakikada seni kışkırtıyorum. Senin sefil, düşkün bir kadın, fakat ne de olsa bir anne olan anneni kışkırtıyorum. Sen doğduğun, büyüdüğün yerlerden ayrılırken gözlerinde bir anne bakışının hatırasını, dudaklarında anne yaşlarının acı lezzetini görecektin.” (Güntekin, 2002: 287)

Feride, âşık olduğu kuzeni Kamran'a duygularını da taşkınlıkları ile göstermeye çalışır. Ona göre sevgisini göstermesinin tek yolu saldırmaktır ve Kamran ile kavga çıkarır. *“Şu Kamran ile evlenmek galiba iyi bir şey olacaktı. (...) Bir kerecik olsun saç saça, baş başa dövüşerek huncımı çıkarmak için evlenmemizden başka çare kalmıyor gibiydi.” (Güntekin, 2002: 36)*

Feride yalnızlığı sever. Aşırı sevgi ve bağlılık, onu utandırır ve korkutur. Bu da sevmeni ve sevilmenin dilini bilmemesine bağlanabilir. Bu bilmezlik de Feride'yi kaçışa iter. *“(...) Fakat bunların arasında en başa çıkılamazı, Kamran idi. Vakansın son günleri köşkte, onunla kovalamaca oynamakla geçti diyebilirim.” (Güntekin, 2002: 112)* Yine de Feride'nin Kamran'a olan aşkı bir zaman sonra Feride'nin kaçmasına engel olur. Zaten Feride'nin bir tek Kamran'a karşı bir zaafi olmuştur. Feride'nin akraba çocukları arasında bir tek Kamran'a karşı anlaşılmaz bir çekingenliği olduğunu söylemiştir.

“Kaçmamdan korkuyor gibi elimi bırakmıyordu. (...) Fakat zannederim ki beni bıraksa da artık kaçmaya kuvvet bulamayacaktım.” (Güntekin, 2002: 122)

Ancak düşünlerine kısa bir zaman kala Feride, Kamran'ın başka biri ile ilişkisi olduğunu öğrenince Feride'nin kalbi kırılır ve herkesten uzaklaşmaya karar verir. Kamran'ı ve İstanbul'u terk eder. Feride'nin, çocukluğunda, hislerini açıkça yaşayamaması onda büyük bir baskı yaratmıştır. Feride, duygularını gösterdiği takdirde incinmekten korkar, duygularını saklayarak incinmeyeceğini ve güvende olacağını sanır ama tam tersine onları sakladıkça daha da incinir. Yaşamını değiştirme çabaları da bundan dolayı ani ve habersiz olmuştur. Kendini en yakın hissettiği kişilerle bile konuşmadan ve nedenini açıklamadan gitmesinin nedeni duygularını nasıl paylaşacağını bilmemesidir. Aynı zamanda gururuyla aşkı arasında kalan Feride, yıllarca gururunun aşkına ağır basmasının acısını yaşar. Anadolu'da geçirdiği yıllar, nasıl seveceğini ve kendini nasıl sevdireceğini öğretmiş; aşkı ve yaşadığı olaylar onu olgunlaştırmıştır. Gittiği her yerde ve yaşadığı her olayda, duygularını içinde yaşayan Feride, bu yüzden yaşamında birçok güzel şeyi yaşayamamıştır. Kaçtığı için; daha önceden çözülebilecekken, dertlerini gereksiz yere uzatmış, boş yere acı çekmiş, mutluluğa daha erken ve kolay bir şekilde ulaşabilecekken herkesten hatta kendisinden bile kaçan Feride, bu hatası yüzünden

mutluluğu ve huzuru geç yakalamıştır. Aslında Feride kaçtığı için pişman olmuştur. Bunu kendine de itiraf edemez. Yine de öğrencisi Cemile'nin düğününden önce nasihat verilmesi istenince o anın duygusallığı ile şu sözleri söyler: “(...) sokaktan yabancı bir kadının geldiğini, sana gizli bir şey söylemek istediğini haber verirlerse sakın dinleme, yavrurum, o kadından kaç, güzel başını mülazımının kuvvetli göğsüne sakla.” (Güntekin, 2002: 336) Daha sonra ise kendi kendine bu sözlerin manasını sorar. Buradan da aslında yaptıklarının ve kaçışının nelere sebep olduğunu içten içe bildiği fakat daha itiraf etmeye hazır olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Çalığışu bu kaçış sürecinde hayatını değiştirmeyi planlamıştır. Fakat bunu gerçekleştirememiştir. Bu başarısızlığından dolayı da bir çözüm arayışına girmiştir. Bu çözüm arayışı sırasında eski hayallerini hatırlamıştır. Bu hayallerinde kendi çocukları için yapacağı şeyleri Münise için yapmak istemiş, bunun sonucu olarak da çözümü Münise'yi evlat edinmekte bulmuştur. Bu yolla kendini hem hayallerini bir derece gerçekleştirme hem de kendi hayatında başaramadığı halde bireysel bir çaba içinde Münise adlı küçük bir kızın hayatını değiştirme çabasında bulmuş; ama Münise'nin ölmesi ile Feride başarısız olmuştur. Münise'yi evlat edinmesinin sebeplerinden biri de yok olan hayallerinin yok olmasının sebep olduğu acıyı bir nebze olsun azaltmak istemesidir. Bu çabası da Münise ile kurduğu hayallere sığınması ile sadece bir yere kadar gerçekleşmiş, acısı birazcık olsa da hafiflemiştir.

“Ben, bunu bir zamanlar başka küçükler için ümit ederek çılgınlığa kapılmışım, fakat onlar, bir akşamüstü kalbimde kucak kucağa öldüler. Münise'yi verirlerse onlara o kadar acımayacağım (...) Kamran, bir akşamüstü, kalbime gömdüğüm o zavallıları öldüren sen olduğun halde bu gece, senden bile eskisi kadar nefret etmiyorum.” (Güntekin, 2002: 258)

Artık kaçacağı hiçbir yeri olmadığı halde Feride yine de kaçmaya çalışmıştır. Herkesten gizlediği şeyler, Müjgan sayesinde, Kamran günlüğünü okuyunca ortaya çıkar. Feride, kendinden kaçmasından dolayı kendi çabalarıyla değil, başkalarının türlü oyunlarıyla en sonunda mutluluğa, huzura ve âşık olduğu adama kavuşabilmiştir. Müjgan'ın yanı sıra Feride'ye çok yardımı dokunan ve onun hakkında çıkan dedikodulara son vermek ve onun haysiyetini korumak için onunla evlenen Doktor Hayrullah Bey'in de Feride'nin mutlu sonunda büyük bir rolü vardır. Aslında Kamran'a günlüğün ulaşmasını sağlayan da Hayrullah Bey'dir. Kamran'a bu sefer Feride'yi bırakmamasını da ona yazdığı mektupta “(...) öleceğini bilsen bırakma. İcap ederse zorla kadın kaçıran dağ erkekleri kadar vahşi, kaba ol ki, kollarında ölse zevkinden ölmüş olacak.” (Güntekin, 2002: 420) cümleleri ile tembihler. Bütün bunlar da Çalığışu'nun yaşamını yönlendirecek güçte olmadığına göstergesidir.

Aslında Feride gereksiz bir güç gösterisi içindedir. Bunu hem kendine hem de başkalarına kendi ayakları üzerinde durabileceğini kanıtlamak için yapar. Aslında kendinden de kaçtığının farkında değildir. Örneğin aldatıldığını öğrendiğinde Feride, kendisini kandırmak için, kendisini Kamran'dan nefret etiğine inandırmaya çalışır. “(...) bir daha ölünceye kadar birbirimizi görmek yok. Senden nefret ediyorum.” (Güntekin, 2002: 143) Ama yapının sonunda hem Kamran'a hem de kendisine

aslında hiçbir zaman Kamran'ı sevmeyi bırakmadığını hatta onsuz geçen yıllarda birini nasıl seveceğini ve kendisini nasıl sevdireceğini öğrendiğini itiraf eder. Bu da kendisinden kaçışının bir başka kanıtıdır.

“Evet, her şeye rağmen seviliyordum, (...), sevmenin, kendini sevdirmenin de bir yolu var, değil mi Kamran? Halbuki ben bunları hiç bilmiyordum. (...) Kamran ben seni sevmesini, senden ayrıldıktan sonra öğrendim.”(Güntekin, 2002: 479)

3.Sonuç:

Yapılan incelemeden yola çıkılarak, Feride'nin aslında idealize edilmiş değil, idealize edilmeye çalışılan bir figür olduğu yargısına varılabilir. Feride bu idealize olmama durumundan dolayı sürekli bir kaçış isteğine sahiptir. Feride'nin kaçışlarının nedenleri aile yapısı, toplumsal özellikler ve kişisel özellikler şeklinde üç grup altında toplanabilir. Bu kaçışların en büyük nedenlerinden biri de Feride'nin, küçüklüğünden beri bütün duygu ve düşüncelerini içine atması ve onları sadece kendi içinde yaşayıp asla dışarı vurmamaya çalışmasıdır. Bütün hislerini içine atan Çalıkuşu, bir zaman sonra bu hislerin yoğunluğundan yorulur ve söz konusu olan yoğunluğun yarattığı baskıdan kurtulmak için kaçır. Buradan yola çıkılarak da Feride'nin aslında sadece başkalarından ve de hayattan değil, aynı zamanda kendisinden kaçtığı söylenebilir. Bu kaçış, Feride'de bazen yaramazlık ve taşkınlık bazen de bulunduğu yeri terk etme ve başka şeylere ve kişilere sığınma olarak görülmektedir. Feride'nin kaçışlarının bir diğer önemli nedeni ise kendini kanıtlamaya çalışmasıdır. Feride her ne kadar öyle olduğunu sansa da kendi yaşamı üzerinde söz sahibi olamaz. Bunu da içten içe bilmektedir. Hayatı başkalarının yönlendirmeleri ve çabaları ile şekillenir ve bu yüzden de bireysel bir kimlik oluşturamaz. Çünkü en sonunda başkalarının türlü oyunları ile mutluluğa ulaşmış, Kamran'a kaçmış ve onun aşkına sığınmıştır. Buradan yola çıkılarak da Feride'nin kaçmaktan ve sığınmaktan hiç vazgeçmediği de söylenebilir. Bütün bunlar da yapıta konu olan dönemde kadın figürlerin idealize edilemeyecek kadar bastırılmış, güçsüz ve çaresiz bir durumda olduğu da söylenebilir. Bu yargıdan yola çıkarak da aslında Feride'nin idealist bir kadın olmadığı halde o şekilde davranmaya çalıştığı, fakat başarısız olduğu ve aşık olduğu adama sığınarak toplumdaki yerini ve başarısızlığını kabul ettiği sonucuna varılabilir.

Kaynakça :

- 1) Çalığışu, Reşat Nuri Güntekin (2002)
- 2) NEDİM GÜNEBAKAN, “Yazarın ruhu ve kahramanları”,10 şubat 2006
< http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=4867 >
- 3)<http://www.yenimakale.com/resat-nuri-guntekin.html#ixzz29CS2GW6P>